

Dr Grażyna Kędzierska

ORCID 0000-0002-8825-9644

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Katedra Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Administracji

Dr Wiesław Smolski

ORCID 0000-0002-3966-0060

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Katedra Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Administracji

**NAUCZANIE ZDALNE W OPINII
NAUCZYCIELI I STUDENTÓW
NIEPAŃSTWOWEJ WYŻSZEJ
SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ
W BIAŁYMSTOKU**

Streszczenie

Badacze uważają, że początków edukacji zdalnej należy doszukiwać się nawet dwa tysiące lat temu. Prawdziwy rozwój tej formy kształcenia nastąpił wraz z zastosowaniem w szkolnictwie Internetu. Dodatkowo, lata pandemii przyspieszyły badania nad różnymi aspektami edukacji zdalnej. W pedagogice pojawił się dział e-edukacja, regulujący zasady i formy nauczania zdalnego. Obecnie na różnych poziomach nauczania są prowadzone liczne badania nad nauczaniem zdalnym.

Słowa kluczowe: kształcenie na odległość • e-pedagogika • edukacja.

**DISTANCE EDUCATION IN THE OPINION
OF TEACHERS AND STUDENTS OF
NON STATE HIGHER PEDAGOGICAL SCHOOL
IN BIALYSTOK**

Abstract

Researchers believe that the origins of remote education can be traced back as far as two thousand years ago. The real development of this form of education came with the application of the Internet in education. In addition, the pandemic years have accelerated research into various aspects of remote education. A section of e-education appeared in the field of pedagogy, regulating the principles and forms of remote learning/teaching. Currently, there are numerous studies on distance learning/teaching at various levels of education.

Keywords: distance learning • e-pedagogy • education.

Wprowadzenie

Rozwój technologii teleinformatycznych ostatnich kilkudziesięciu lat stworzył nowy paradygmat edukacji. Metody przekazywania wiedzy poddały się temu trendowi, ulegając dalekim przeobrażeniom. Zmiany wizji nauczania stały się koniecznością z powodu¹:

- globalizacji, charakteryzującej się przepływem dóbr, kapitałów i siły roboczej, rozwojem transportu, komunikacji, telekomunikacji oraz niespotykanym dotąd szybkim przepływem informacji w mediach w skali ogólnoswiatowej,
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego,
- trendów światowych w edukacji,
- nacisków ze strony różnych organizacji, w tym Unii Europejskiej,
- zmniejszenia nakładów na tradycyjne szkolnictwo (co jest ostatnio szczególnie ważne).

---

¹ K. Karauda, *Historia w perspektywie edukacji zdalnej* (distance learning – DL), „Kultura i Historia”, nr 1, 2001, ISSN 1642-9826. <http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/pl/archives/41>, [2.05.2022].

E-edukacja, czyli kształcenie na odległość jako nowoczesna forma nauczania i wielkie osiągnięcie w dziedzinie nauki, stwarza wiele różnych możliwości. Jest to nauczanie poprzez technologie i narzędzia elektroniczne najnowszej generacji uzupełniające tradycyjny proces nauczania. Polega na przesyłaniu i dostarczaniu danych na odległość za pomocą komputerów, smartfonów, tabletów i Internetu.

W kształceniu na odległość nauczający znajduje się w dystansie przestrzennym, a często też czasowym od kształcącego się. Proces nauczania jest pobudzany i kierowany przez nauczyciela w sposób pośredni i ciągły za pomocą różnych mediów pozwalających pokonać dystans. Kształcenie zdalne ma na celu przede wszystkim przełamanie barier edukacyjnych takich jak miejsce zamieszkania lub sztywne pory zajęć, jakie są wyznaczane przez uczelnie stacjonarne².

Literatura próbuje rozróżniać szkolenie (nauczanie) zdalne od e-learningu. W ten sposób szkolenie zdalne to forma nauki, w której trener na żywo przez Internet szkoli osoby, które znajdują się w innej lokalizacji. Uczestnicy mogą być na przykład w sali konferencyjnej w firmie, w różnych biurach lub w domach. Natomiast za e-learning uważa się formę nauki, w której uczestnik uczy się we własnym tempie, korzystając z materiałów dostępnych on-line. W przeciwieństwie do szkoleń zdalnych w e-learningu nie ma bezpośredniej interakcji z trenerem i innymi uczestnikami³.

Początków edukacji na odległość niektórzy badacze doszukują się w bardzo dawnych czasach, datując jej historię na dwa tysiące lat. Za pierwsze formy edukacji na odległość uważa się więc pocuczające, moralizujące pisma przekazywane wspólnotom chrześcijańskim w ramach korespondencji listownej⁴.

---

² https://pl.wikipedia.org/wiki/Kszta%C5%82cienie_na_odleg%C5%82o%C5%9B%C4%87, [2.05.2022].

³ <https://blog.conlea.pl/szkolenie-zdalne-tradycyjne-czy-e-learning> [25.05.2022].

⁴ J. D. Łuszkiewicz, *Kształcenie na odległość – współczesne tendencje oświatowe*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”, 4(43)/2003, s. 50, ISSN 1507-6563.

W czasach znacznie mniej odległych nauczanie zdalne pojawia się w 1728 roku. 20 marca tegoż roku w gazecie „The Boston Gazette” nauczyciel stenografii, Caleb Phillips, zamieścił ogłoszenie o możliwości odbycia korespondencyjnego kursu: *„ktokolwiek w całym kraju pragnący uczyć się tej sztuki może, otrzymując kilka przesłanych lekcji tygodniowo, być tak znakomicie nauczony, jak mieszkańcy Bostonu”*. Inicjatywa ta została przyjęta z entuzjazmem. Zadaniem kursu było przysyłanie określonych materiałów szkoleniowych pocztą (pomiędzy osobami prowadzącymi a studentami).

W roku 1840 Brytyjczyk Izaak Pitman zorganizował zdalny kurs, który polegał na przepisywaniu wybranych rozdziałów z Biblii. Swoje prace studenci wysyłali nauczycielowi do oceny. Pitman robił notatki na kartach z wykonanym zadaniem i je odsyłał. Kilka naście lat później (1856) Francuz Charles Toussaint i Niemiec Gustav Langenscheidt otworzyli w Berlinie korespondencyjną szkołę języków obcych. Uczyli głównie języka angielskiego i niemieckiego a materiały rozsyłali po całej Europie.

Anna Eliot Ticknor w 1863 roku założyła w Bostonie tzw. Towarzystwo do Popierania Nauki w Domu, które pracowało w ramach sześciu wydziałów: Historii, Nauki, Sztuki, Literatury, Języka francuskiego i Języka niemieckiego. Ticknor, nazywana „matką” szkolenia na odległość, opracowała metodę wymiany informacji pomiędzy nauczycielami i kursantami oraz kursantami między sobą.

Wcześniej, bo już od 1858 roku uniwersytety zaczęły masowo stosować edukację korespondencyjną (Uniwersytet w Londynie otworzył niestacjonarny program, aby umożliwić zdobycie dyplomu osobom, które nie mogły studiować w modelu tradycyjnym, Wesleyan University w Illinois rozpoczął nauczanie na odległość, oferując zarówno studia licencjackie, jak i magisterskie). W roku 1884 William Rainer Harper, nazywany ojcem edukacji zdalnej, otworzył szkołę The Hebrew Correspondence School, która oferowała czterdzieści płatnych korespondencyjnych lekcji. Kursanci odsyłali wykonane zadania, a potem otrzymywali je wraz z uwagami nauczyciela.

Dynamiczny rozwój edukacji zdalnej nastąpił w XX wieku. Pojawiły się przecież nowe narzędzia przekazujące wiedzę: radio,

telewizja, komputer. Dzięki nim zmniejszyły się koszty nauczania, edukacja stała się bardziej dostępna i co ważne – skuteczna. W roku 1910 w USA wprowadzono pierwsze kursy instruktażowe wykorzystujące technikę filmową. Potem w latach 20-tych w Stanach powstało radio edukacyjne oraz telewizja edukacyjna, a w 1945 roku rozpoczęła działalność, zainicjowana przez Uniwersytet Stanu Iowa, „telewizja edukacyjna”.

W latach 60 XX w. na całym świecie komputery stały się akademickim medium wiedzy. Pierwsza w historii platforma e-learningowa – PLATO System – powstała na Uniwersytecie Illions w roku 1965. Była ona rozwijana aż do 2006 roku. W system ten były wbudowane takie funkcjonalności, jak skrzynka pocztowa oraz czat.

Natomiast w Polsce już w roku 1776 Uniwersytet Krakowski wprowadził kursy korespondencyjne dla rzemieślników, a w roku 1779 w Warszawie zorganizowano korespondencyjne wykłady z fizyki dla osób spoza uczelni. Cieszyły się one sporym zainteresowaniem pomimo tak trudnej materii.

Na ziemiach Królestwa Polskiego w roku 1886 powstał tzw. Uniwersytet Latający, który uznano za formę edukacji zdalnej ze względu na brak umiejscowienia w konkretnym ośrodku akademickim. Studia na nim trwały 5-6 lat i obejmowały: nauki społeczne, filologiczno-historyczne, pedagogikę i nauki matematyczno-przyrodnicze. Na przełomie XIX i XX wieku natomiast utworzono Powszechne Wykłady Uniwersyteckie, a także Towarzystwo Kursów Akademickich. Organizowały one kursy w formie zdalnej.

Rok 1945 to początek „telewizji edukacyjnej”. W 1960 roku powstała edukacyjna telewizja „Programy szkolne”, zaś lata 1966-1971 to czas tak zwanej Politechniki Telewizyjnej. Były to wykłady z matematyki i fizyki dla studentów studiów wieczorowych oraz kursy przygotowawcze dla kandydatów na uczelnie wyższe. Lata 70. Szkoły korzystały z Telewizyjnego Technikum Rolniczego – wykłady emitowane były za pośrednictwem telewizji (produkcja TVP Szczecin), a egzaminy były organizowane stacjonarnie. Prace w ciągu roku były przesyłane do nauczycieli. Powstał również Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny (NURT), w którym uczestniczyło ponad 60 tys. kursantów.

Niewątpliwym przełomem w rozwoju zdalnego nauczania okazał się rozwój telekomunikacji cyfrowej, technik satelitarnych oraz multimedialnych. Stało się możliwe nauczanie z zastosowaniem Internetu, dające niemal nieograniczone (w porównaniu do wcześniejszych metod) możliwości komunikowania się.

Począwszy od lat 90. XX w. wraz z dynamicznym rozwojem Internetu zainteresowano się edukacją na odległość. Nastąpił przełom na skalę światową. Internet umożliwił studentom interakcję i żywą komunikację z nauczycielem. Bariera związana z czasem i miejscem nauczania została przełamana⁵.

Dzisiaj każda uczelnia oferuje możliwość studiowania na odległość, ale również osoby organizujące różnego rodzaju szkolenia i kursy doceniają jej pozytywne strony⁶. Kształcenie na odległość, niezależnie od poziomu, okazuje się być skuteczną formą nauczania. Badania pokazały, że osoby, które korzystają z nauczania w formule e-learningowej, uczą się efektywnego porozumiewania się i współpracy w grupie w sieci, nabywają umiejętności sprawniejszego korzystania z zasobów i narzędzi komunikacyjnych Internetu⁷.

Wraz z rozwojem kształcenia na odległość pojawiła się pedagogika e-edukacji⁸. Ten nowy dział pedagogiki obejmuje terminologię, formy, organizację instytucjonalną, projekty metodyczne e-zajęć, rodzaje materiałów informacyjnych, komunikację na platformie edukacyjnej, realizację e-zajęć, ich ewaluację oraz monitorowanie i sprawdzanie osiągnięć celów i efektów kształcenia⁹.

---

⁵ Historia kształcenia zdalnego na świecie i w Polsce została opracowana na podstawie treści zamieszczonych na stronach internetowych: <https://www.heuristic.pl/blog/e-learning/Historia-e-learningu-na-swiecie-i-w-Polsce;161.html>, [25.05.2022] oraz <https://www.e-learning.pl/ewiedza/historia-e-learningu-czyli-jak-to-kiedys-bywalo>, 25.05.2022].

⁶ A. Molga, M. Wójtowicz, *Polska e-edukacja i światowy e-learning*, „Edukacja – Technika – Informatyka” Tom 3, Numer 2, 2012, s. 72-81, ISSN 2080-9069.

⁷ A. Piskorowska, *Kształcenie w formule e-learningowej w szkolnictwie wyższym*, „Kongwistyka i Media w Edukacji”, 2017, nr 2, s. 25, ISSN 1643-6038.

⁸ <https://www.heuristic.pl/blog/e-learning/Historia-e-learningu-na-swiecie-i-w-Polsce;161.html>, [2.05.2022].

⁹ A. Wierzbička, *Dydaktyczne i komunikacyjne aspekty e-edukacji akademickiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2019, ss. 252, ISBN 978-83-8142-487-5.

Wiele osób uważa, że zajęcia e-learningowe są atrakcyjną formą kształcenia, jednocześnie dość łatwą i szybką w realizacji, nie wymagającą wielu przygotowań i nieabsorbującą czasu. Tymczasem jest to raczej mylne wyobrażenie i nawet posiadanie dużego doświadczenia i umiejętności nie skraca czasu niezbędnego do opracowania kursu e-learningowego oraz nie gwarantuje zawsze sukcesu. To forma, która wymaga dużego zaangażowania prowadzącego, stosowania różnych sposobów aktywizacji uczestników¹⁰.

Ogromne zainteresowanie kształceniem na odległość spowodowała pandemia COVID-19, która miliony ludzi zatrzymała w domach. Choroba stała się przeszkodą w bezpośrednich ludzkich kontaktach we wszystkich grupach wiekowych. To pandemia była powodem, że w bardzo krótkim czasie nastąpił ogromny rozwój metod porozumiewania się zdalnego, które objęło praktycznie każdy aspekt życia społecznego. Edukacja od przedszkola do szkolnictwa wyższego, uzyskiwanie stopni naukowych, konferencje, sympozja naukowe przeniosły się do Internetu. **Kto nie ma umiejętności posługiwania się komputerem i nie korzysta z Internetu, jest właściwie wykluczony z aktywnego, nowoczesnego, aktualnego środowiska edukacyjnego na każdym jego poziomie i w absolutnie każdej roli – zarządzającego edukacją, nauczyciela, ucznia, studenta lub badacza.**

Ostatnie trzy lata zaowocowały powstaniem licznych raportów z badań kwestionariuszowych nad edukacją na odległość¹¹. Badania

¹⁰ Z recenzji dr hab. prof. UW Iwony Burkackiej na temat publikacji A. Wierzbickiej, *Dydaktyczne i komunikacyjne aspekty e-edukacji akademickiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2019, ss. 252, ISBN 978-83-8142-487-5, <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/produkt/dydaktyczne-i-komunikacyjne-aspekty-e-edukacji-akademickiej/>, [2.05.2022].

¹¹ Na przykład: *Badania wpływu zdalnego nauczania na nauczycieli, uczniów i ich rodziców, Raport z badania kwestionariuszowego*, lipiec 2020, Dokument przygotowany przez PwC Advisory spółka z ograniczoną odpowiedzialnością dla Szkoły Podstawowej nr 84 we Wrocławiu im. Ruchu Obrońców Pokoju, Centrum Usług Informatycznych oraz Departamentu Edukacji, <https://www.wroclaw.pl/extra/files/dokumenty/33154/SP%2084%20-%20raport%20z%20badania%20zdalnego%20nauczania.pdf> [2.05.2022]; M. Grabowski, *Raport: Badania postaw wobec nauczania zdalnego*, Warszawa 5 stycznia 2021, przygotowany dla Rzecznika Praw Dziecka, <https://brpd.gov.pl/wp-content/uploads/2021/01/Rapor->

prowadzą szkoły podstawowe i średnie, uczelnie wyższe publiczne i niepubliczne a także agencje rządowe. Raporty zawierają konkluzje odzwierciedlające przedmiot badań, który koncentruje się na takich zagadnieniach jak na przykład postawy uczestników wobec nauczania zdalnego, wpływ tej formy nauki na różne przejawy życia jej uczestników, ocena nauczania zdalnego lub konsekwencje edukacji zdalnej. Oprócz wniosków z badań uwagę zwracają rekomendacje¹² proponowane przez niektórych autorów. Czasem mają one wymiar uniwersalny, wybiegając w przyszłość proponując działania wyprzedzające tak trudne dla szkolnictwa sytuacje, które w ostatnich latach spowodowała pandemia COVID-19.

t-z-badania-na-zlecenie-Rzecznika-Praw-Dziecka.pdf [2.05.2022]; M.W. Romaniuk, J. Łukasiewicz-Wieleba, *Raport z badań. Zdalna edukacja kryzysowa w APS w okresie pandemii COVID-19. Z perspektywy rocznych doświadczeń*, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2021, <http://www.aps.edu.pl/media/2392732/raport-z-badania-zdalna-edukacja-kryzysowa-w-aps-w-okresie-pandemii-covid-19.pdf>, [2.05.2022]; M. Heród, B. Pawłowska, K. Strzała-Osuch, *Analiza i ocena nauczania zdalnego w okresie pandemii w opinii studentów Powiślańskiej Szkoły Wyższej*, Powiślańskie Studenckie Zeszyty Naukowe 2/2021, s. 7-18, Kwidzyn 2021, ISBN 978-83956346-1-1, https://psw.kwidzyn.edu.pl/images/badania/Analiza%20i%20ocena%20nauczania%20zdalnego%20w%20okresie%20pandemii%20w%20opinii%20student%C3%B3w%20Powi%C5%9Bla%C5%84skiej%20Szko%C5%82y%20Wy%C5%BCszej%20w%20Kwidzynie_MH_BP_KSO%20OST%281%29.pdf, [2.05.2022]; M. Chodkowska, Z. Kazanowski, M. Parchomiuk, B. Szabała, Z. Chodkowski, *Konsekwencje edukacji zdalnej w ocenie studentów kierunków społecznych i humanistycznych. Raport z badań*, Uniwersytet Rzeszowski, grudzień 2021, <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2021/1221/073929-raport-2-studenci-21.pdf>, [2.05.2022]; P. Długosz, *Raport z II etapu badań studentów UP. Opinia na temat zdalnego nauczania i samopoczucia psychicznego*, Instytut Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2020, <https://ifis.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/9/2020/06/Raport-Studenci-UP-II-etap.pdf>, [2.05.2022]; M. Bożykowski, A. Izdebski, M. Jasiński, J. Konieczna-Salamatin, *Nauczanie w dobie pandemii i perspektywa powrotu do normalności. Raport*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa luty 2021, http://pejk.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/289/2021/03/Raport_COVID_2503_zmn.pdf, [2.05.2022].

¹² M.W. Romaniuk, J. Łukasiewicz-Wieleba, *Raport z badań. Zdalna edukacja kryzysowa w APS w okresie pandemii COVID-19. Z perspektywy rocznych doświadczeń*, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2021, s. 65-68, <http://www.aps.edu.pl/media/2392732/raport-z-badania-zdalna-edukacja-kryzysowa-w-aps-w-okresie-pandemii-covid-19.pdf>, [2.05.2022].

Badania własne

Ocenę nauczania zdalnego przeprowadzono stosując sondaż kwestionariuszowy, czyli statystyczne badanie wyselekcjonowanych dwóch grup różnych respondentów. Jedną grupę badawczą stanowili nauczyciele, drugą – studenci Niepaństwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Białymstoku (dalej NWSP), którzy zgodnie z Zarządzeniem NR 1/2021 Rektora NWSP w sprawie ograniczenia funkcjonowania Uczelni oraz prowadzenia zajęć w okresie od 27 lutego 2021 r. do dnia 30 września 2021 r. z dnia 27.02.2021 r. uczestniczyli w realizacji zajęć za pomocą technik kształcenia na odległość.

Badanie przeprowadzono w celu uzyskania odpowiedzi na pytania:

- Jak nauczyciele i studenci NWSP oceniają nauczanie zdalne?
- Jakie zdanie mają w kwestii nauczania zdalnego kobiety a jakie mężczyźni?

Postawiono następujące hipotezy:

- Nauczyciele i studenci NWSP nauczanie zdalne oceniają dobrze.
- Ocena nauczania zdalnego dokonana przez kobiety jest zgodna z oceną mężczyzn, zarówno w grupie nauczycieli, jak i studentów.

Do badania opracowano kwestionariusze odrębne dla każdej grupy respondentów. Kwestionariusz dla nauczycieli zawierał 8 pytań, dla studentów – 10. Badania przeprowadzono w marcu i kwietniu 2022 roku w NWSP w Białymstoku.

Badanie ankietowe nauczycieli NWSP

Tabela 1. Charakterystyka badanych – nauczyciele NWSP

Wskaźnik podstawowy	Wskaźnik uzupełniający	Liczba		
Płeć	Kobieta	9		
	Mężczyzna	8		
	Ogółem	17		
		Razem	Kobiety	Mężczyźni

Wiek	25 – 35 lat	2	0	2
	36 – 45 lat	1	1	0
	46 – 55 lat	4	3	1
	56 i więcej lat	10	5	5
	Ogółem	17	9	8
Staż pracy dydaktycznej	Do 5 lat	2	0	2
	6 – 10 lat	1	1	0
	11 -20 lat	1	1	0
	Ponad 20 lat	13	7	6
	Ogółem	17	9	8

Źródło: badania własne.

Tabela 2. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 1

Jak całościowo Pan/Pani ocenia kształcenie zdalne?	Liczba		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Bardzo dobrze	0	0	0
Dobrze	7	6	13
Średnio	2	2	4
Źle	0	0	0
Bardzo dobrze	0	0	0
Ogółem	9	8	17

Źródło: badania własne.

Tabela 3. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 2

W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem były realizowane efekty uczenia się w czasie kształcenia zdalnego?	Liczba		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Całkowicie	2	2	4
Więcej niż w połowie	5	6	11
Połowicznie	2	0	2
Poniżej połowy	0	0	0
Prawie wcale	0	0	0
Ogółem	9	8	17

Źródło: badania własne.

Tabela 4. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 3

W jakim stopniu według Pana/ Pani udawało się realizować zajęcia praktyczne w czasie kształcenia zdalnego?	Liczba		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Całkowicie	4	3	7
Więcej niż w połowie	1	2	3
Połowicznie	3	3	6
Poniżej połowy	0	0	0
Prawie wcale	1	0	1
Ogółem	9	8	17

Źródło: badania własne.

Tabela 5. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 4

Jak ocenia Pan/Pani efektywność kształcenia zdalnego?	Liczba		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Bardzo dobrze	0	1	1
Dobrze	4	5	9
Średnio	5	1	6
Źle	0	1	1
Bardzo źle	0	0	0
Ogółem	9	8	17

Źródło: badania własne.

Tabela 6. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 5

Czy Pana/Pani zdaniem studenci podejmowali próby unikania zajęć zdalnych?	Liczba		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Tak	5	1	6
Nie	1	5	6
Nie wiem	3	2	5
Ogółem	9	8	17

Źródło: badania własne.

Tabela 7. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 6

Czy kształcenie zdalne miało wpływ na całościowy czas Pana/Pani pracy dydaktycznej?	Liczba		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Tak, zwiększyło czas pracy	7	4	11
Tak	0	2	2
Nie	2	1	3
Nie, zmniejszyło czas pracy	0	1	1
Ogółem	9	8	17

Źródło: badania własne.

Tabela 8. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 7

Jak Pan/Pani ocenia własne przygotowanie informatyczne do kształcenia zdalnego?	Liczba		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Bardzo dobrze	3	4	7
Dobrze	6	3	9
Średnio	0	1	1
Źle	0	0	0
Bardzo źle	0	0	0
Ogółem	9	8	17

Źródło: badania własne.

Tabela 9. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 8

Czy uważa Pan/Pani, że doświadczenia zdobyte w czasie kształcenia zdalnego są możliwe do wykorzystania w kształceniu tradycyjnym?	Liczba		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Tak	8	7	15
Nie	0	0	0
Nie mam zdania	1	1	2
Ogółem	9	8	17

Źródło: badania własne.

Uzyskane wyniki pozwalają na następujące wnioski:

1. Nauczyciele ogólnie oceniają kształcenie zdalne dobrze. Tylko 4 oceny na 17 uzyskały odpowiedź „średnio”. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że nie było żadnej oceny „bardzo dobrze”.
2. Pod względem poziomu realizacji efektów uczenia się, 2/3 respondentów uznała ich realizację w nauczaniu zdalnym na więcej niż w połowie, 23% badanych uważa, że ten typ kształcenia pozwala na całkowite urzeczywistnienie zakładanych efektów uczenia się.
3. W ocenie stopnia realizacji zajęć praktycznych w trakcie nauczania zdalnego zdania respondentów są nieco podzielone, ale wszystkie osoby mieszczą wyniki na poziomach połowicznie, więcej niż połowicznie i całkowicie. Przy czym ostatni poziom ma najwięcej odpowiedzi.
4. Efektywność nauczania zdalnego jest oceniana głównie na poziomie dobrym i średnim.
5. Nauczyciele są podzieleni pod względem oceny unikania zajęć zdalnych przez studentów. Taka sama liczba osób uważa, że tak i że nie, a niewiele mniej badanych zaznaczyło odpowiedź „nie wiem”.
6. Prawie 2/3 nauczycieli jest zdania, że nauczanie zdalne zdecydowanie zwiększyło całościowy czas ich pracy dydaktycznej. Do tego 2 osoby uważają, że chyba tak, raczej tak. Przeciwnego zdania jest tylko czterech respondentów, a jedna z tych osób stanowczo twierdzi, że jej całościowy czas pracy dydaktycznej zmniejszył się.
7. Własne przygotowanie informatyczne do kształcenia zdalnego ponad połowa badanych ocenia jako dobre. Jednocześnie 40% swoje umiejętności technologiczne plasuje na poziomie bardzo dobrym.
8. Zdecydowana większość nauczycieli jest zdania, że doświadczenia zdobyte w czasie nauczania zdalnego są możliwe do wykorzystania w nauczaniu tradycyjnym.

Wypowiedzi kobiet i mężczyzn w grupie nauczycieli

Tak kobiety jak i mężczyźni nauczanie zdalne całościowo oceniają dobrze. Efekty uczenia się były realizowane „więcej niż w połowie” przez obie grupy płciowe nauczycieli. Jedni i drudzy stopień realizacji zajęć praktycznych oceniają na „więcej niż w połowie” do „całkowitego”. Ocena efektywności nauczania zdalnego nie jest tak jednorodna. Kobiety zajmują dwa stanowiska prawie równorzędne: średnio i dobrze, a mężczyźni koncentrują swoje opinie na poziomie dobrze. W przypadku oceny prób unikania zajęć występuje wyraźna polaryzacja zdania. Kobiety twierdzą, że były podejmowane, mężczyźni, że nie było prób unikania zajęć. Według kobiet nauczanie zdalne zdecydowanie zwiększyło ich czas pracy dydaktycznej, mężczyźni natomiast mają bardziej podzielone zdania na ten temat. Ocena własnego przygotowania informatycznego do nauczania zdalnego u kobiet wypada na poziomie dobrym. Mężczyźni plasują siebie na poziomie bardzo dobrym, no ewentualnie dobrym. Obie grupy klasyfikowane według płci są zdania, że doświadczenia z nauczania zdalnego będzie można wykorzystać w nauczaniu tradycyjnym.

Badanie ankietowe studentów NWSP

Tabela 10. Charakterystyka badanych – studenci NWSP

Wskaźnik podstawowy	Wskaźnik uzupełniający	Liczba		
		Razem	Kobiety	Mężczyźni
Płeć	Kobieta	37		
	Mężczyzna	59		
	Ogółem	96		
		Razem	Kobiety	Mężczyźni
Wiek	25 – 35 lat	68	29	39
	36 – 45 lat	24	7	17
	46 – 55 lat	4	1	3
	Ogółem	96	37	59
Typ studiów	Studia licencjackie	51	30	21
	Studia magisterskie	45	7	38
	Ogółem	96	37	59

Warunki edukacji zdalnej		Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	Osobny pokój	83	13	32	5	51	8
	Swobodny dostęp do Internetu	90	6	36	1	54	5
	Urządzenie do wyłącznej dyspozycji	91	5	35	2	56	3
	Ogółem	264	24	103	8	161	10

Źródło: badania własne.

Tabela 12. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 1

Jak całościowo Pan/Pani ocenia kształcenie zdalne?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bardzo dobrze	26	70,27	29	49,15	55	57,30
Dobrze	9	24,32	23	38,98	32	33,33
Średnio	2	6,41	7	11,87	9	9,37
Źle	0	0	0	0	0	0
Bardzo źle	0	0	0	0	0	0
Ogółem	37	100	59	100	96	100

Źródło: badania własne.

Tabela 13. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 2

Jaka forma nauczania zdalnego najbardziej odpowiada Panu/Pani?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Umieszczanie na platformie Uczelni nagranych materiałów audio z wykładami i ćwiczeniami	11	29,73	6	10,17	17	17,75
Umieszczanie na platformie Uczelni autorskich prezentacji i instrukcji do wykonania ćwiczeń	19	45,94	28	47,46	47	49

Jaka forma nauczania zdalnego najbardziej odpowiada Panu/Pani?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Umieszczanie na platformie Uczelni tylko odpowiedniej literatury do każdego tematu zajęć	1	2,7	7	11,87	8	8,33
Wskazywanie na platformie Uczelni materiałów do tematu, znajdujących się w otwartych zasobach w Internecie	1	2,7	2	3,39	3	3,17
Zajęcia online na platformie, np. Teams, Microsoft	4	10,81	15	25,42	19	19,81
Inne (jakie?)	0	0	1	1,69	1	1,04
Ogółem	37	100	59	100	96	100

Źródło: badania własne.

Tabela 14. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 3

Jaka forma oceniania podczas nauczania zdalnego jest preferowana przez Pana/Panią?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tematyczna praca pisemna wysyłana nauczycielowi	14	37,84	14	23,73	28	29,17
Odpowiedzi ustne na platformie np. Teams, Microsoft	0	0	3	5,09	3	3,13
Projekty wykonywane zespołowo wysyłane nauczycielowi	11	29,73	14	23,73	25	26,05

Jaka forma oceniania podczas nauczania zdalnego jest preferowana przez Pana/Panią?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Projekty wykonywane indywidualnie wysyłane nauczycielowi	8	21,62	17	30,5	25	26,05
Quiz (częstkowy lub końcowy) przeprowadzony na platformie Uczelni	4	10,81	10	16,95	14	16,58
Inne (jakie?)						
Ogółem	37	100	59	100	96	100

Źródło: badania własne.

Tabela 15. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 4

Jakie plusy Pana/Pani zdaniem ma nauczanie zdalne?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Odczuwam mniejszy stres związany z nauką w czasie zajęć	20	15,5	17	10,49	37	12,71
Odpowiada mi brak ustnego odpytywania	18	13,95	8	4,94	26	8,93
Mam więcej czasu dla rodziny	11	8,53	29	17,9	40	13,75
Uczę się w komfortowych warunkach	15	11,63	19	11,73	34	11,68
Nie tracę czasu na dojazdy na Uczelnię	28	21,7	31	19,14	59	20,28

Jakie plusy Pana/Pani zdaniem ma nauczanie zdalne?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Nie rozprasza mnie grupa studentów	5	3,88	5	3,09	10	3,44
Bardziej koncentruję się na wykonaniu zadania	18	13,95	14	8,64	32	11
Mogę uczyć się, gdy mam na to ochotę	11	8,53	17	10,49	28	9,62
Mam więcej czasu wolnego	3	2,33	16	9,88	19	6,53
Inne (jakie?)	0	00	06	3,7	6	2,06
Ogółem	129	100	162	100	291	100

Źródło: badania własne.

Tabela 16. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 5

Jakie minusy Pana/Pani zdaniem ma nauczanie zdalne?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Brak bezpośredniego kontaktu z nauczycielami	15	24,59	23	23,69	38	24,05
Brak bezpośredniego kontaktu z grupą studentką	19	34,41	20	20,62	39	25,94
Mniejsza motywacja do nauki	1	1,64	5	5,15	6	3,8
Materiał trzeba opanować samodzielnie	7	11,48	11	11,34	18	11,4
Więcej materiału do opanowania	8	13,12	7	7,22	15	9,49

Jakie minusy Pana/ Pani zdaniem ma nauczanie zdalne?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Pogorszenie poziomu wiedzy	0	0	3	3,1	3	1,9
Brak informacji na temat postępów w nauce	2	3,28	3	3,1	5	3,16
Brak wskazówek od nauczycieli	4	6,56	15	15,46	19	12,03
Większe zmęczenie zajęciami	1	1,64	1	1,03	2	1,27
Inne (jakie?) brak	2	3,28	9	9,29	11	6,96
Ogółem	61	100	97	100	158	100

Źródło: badania własne.

Tabela 17. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 6

Pana/Pani zdaniem za pomocą nauczania zdalnego można w pełni realizować ćwiczenia praktyczne?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak	23	62,19	34	57,63	57	59,38
Nie	10	27	16	27,12	26	27,08
Nie mam zdania	4	10,81	9	15,25	13	13,54
Ogółem	37	100	59	100	96	100

Źródło: badania własne.

Tabela 18. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 7

Czy podejmował/a Pan/Pani próby unikania zajęć zdalnych?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak	0	0	9	15,25	9	9,38
Nie	37	100	50	84,75	87	90,62
Ogółem	37	100	59	100	96	100

Źródło: badania własne.

Tabela 19. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 8

Czy kształcenie zdalne miało wpływ na ogólny czas Pana/Pani poświęcany na studiowanie?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Tak, zwiększyło mój ogólny czas studiowania	6	16,22	13	22,03	19	19,79
Nie, zmniejszyło mój ogólny czas studiowania	6	16,22	12	20,34	18	18,75
Bez zmian	19	51,34	24	40,68	43	44,79
Nie mam zdania	6	16,22	10	16,95	16	16,67
Ogółem	37	100	59	100	96	100

Źródło: badania własne.

Tabela 20. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 9

Jak Pan/Pani ocenia własne przygotowanie informatyczne do kształcenia zdalnego?	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bardzo dobrze	21	56,76	31	52,54	52	54,16
Dobrze	12	32,44	22	37,29	34	35,42
Średnio	4	10,8	6	10,17	10	10,42
Źle	0	0	0	0	0	0
Bardzo źle	0	0	0	0	0	0
Ogółem	37	100	59	100	96	100

Źródło: badania własne.

Tabela 21. Zestawienie odpowiedzi na pytanie 10

Czy Pana/Pani zdaniem polityka informacyjna Uczelni na temat nauczania zdalnego była:	Kobiety		Mężczyźni		Razem	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Bardzo dobra	22	59,46	29	49,16	51	53,13
Dobra	12	32,44	21	35,59	33	34,37
Średnia	2	5,4	9	15,25	11	11,46
Zła	1	2,7	0	0	1	1,04
Bardzo zła	0	0	0	0	0	0
Ogółem	37	100	59	100	96	100

Źródło: badania własne.

Uzyskane wyniki pozwalają na następujące wnioski:

1. Nauczanie zdalne w NWSP studenci oceniają bardzo dobrze.
2. Studenci preferują umieszczanie na platformie e-learningowej Uczelni autorskich prezentacji i instrukcji do wykonania ćwiczeń.
3. Forma oceniania koncentruje się na pracach wysyłanych nauczycielowi, niezależnie od tego czy jest to praca pisemna nosząca znamiona referatu, czy projekt wykonywany indywidualnie lub zespołowo.
4. Plusy nauczania zdalnego ześrodkowały się na innym sposobie wykorzystania czasu pierwotnie przeznaczonego na nauczanie tradycyjne. Dominowało zadowolenie z możliwości zyskania czasu przeznaczonego na dojazdy na Uczelnię na inne czynności.
5. Największym minusem nauczania zdalnego jest brak bezpośredniego kontaktu przede wszystkim z grupą studencką, ale także z nauczycielami.
6. Studenci nie widzą przeszkód w możliwości pełnej realizacji ćwiczeń praktycznych w kształceniu zdalnym.

7. W pojedynczych przypadkach zdarzają się sytuacje podejmowania prób unikania zajęć zdalnych.
8. Generalnie ogólny czas poświęcony na studiowanie pozostał bez zmian.
9. Własne przygotowanie informatyczne zostało ocenione jako bardzo dobre.
10. Politykę informacyjną Uczelni uznano za bardzo dobrą, wystarczającą do podnoszenia poziomu wiedzy, umiejętności i kompetencji.

Sprzeczność można zauważyć w jednym przypadku. Z jednej strony studenci za plus nauczania zdalnego uznali możliwość innego wykorzystania czasu pierwotnie przeznaczonego ogólnie na studiowanie (a w tym konkretnie na dojazdy na Uczelnię), ale jednocześnie deklarowali, że ogólny czas poświęcony na studiowanie nie uległ zmianie.

Wypowiedzi kobiet i mężczyzn w grupie studentów

Wyniki sondażu wśród studentów zebrano w Tabeli 22. Przyjęto następujące kryteria oceny:

- do 5 pkt. procentowych różnicy = zgodność,
- 5 – 10 pkt. procentowych = umiarkowana zgodność,
- 10 – 15 pkt. procentowych = rozbieżność,
- 15 – 20 pkt. procentowych = zdecydowana rozbieżność.

Tabela 22. Interpretacja wyników sondażu wśród studentów na pytanie badawcze: Jakie zdanie mają w kwestii nauczania zdalnego kobiety a jakie mężczyźni?

Numer pytania	Problem	Kobiety kontra mężczyźni
Pytanie nr 1	Ogólna ocena nauczania zdalnego	Zdecydowana rozbieżność
Pytanie nr 2	Forma nauczania zdalnego	Zgodność
Pytanie nr 3	Forma oceniania	Rozbieżność
Pytanie nr 4	Plusy nauczania zdalnego	Zgodność
Pytanie nr 5	Minusy nauczania zdalnego	Rozbieżność

Pytanie nr 6	Realizacja ćwiczeń praktycznych	Zgodność
Pytanie nr 7	Unikanie zajęć w czasie nauczania zdalnego	Umiarkowana zgodność
Pytanie nr 8	Ogólny czas studiowania	Rozbieżność
Pytanie nr 9	Własne przygotowanie informatyczne	Zgodność
Pytanie nr 10	Polityka informacyjna Uczelni	Zgodność

Źródło: badania własne.

Wskazania na pięć pytań pokazały zgodność kobiet i mężczyzn w poglądach na nauczanie zdalne. W jednym pytaniu odpowiedzi znalazły się na poziomie umiarkowanej zgodności. Daje to razem sześć pytań, czyli ponad połowę problemów nauczania zdalnego, o których obie grupy mają zgodne zdanie na poziomie pozytywnym. Przy pozostałych czterech pytaniach jeden raz występuje umiarkowana rozbieżność i trzy razy rozbieżność co daje wyraźną różnicę zdań w ocenie aż czterech problemów związanych z nauczaniem zdalnym. Tym samym hipoteza sformułowana do drugiego pytania badawczego potwierdziła się częściowo.

Zdaniem studentek:

1. Nauczanie zdalne jest bardzo dobre.
2. Najlepiej umieszczać prezentacje autorskie i instrukcje do wykonania ćwiczeń.
3. Najlepiej oceniać za pomocą prac pisemnych wysyłanych nauczycielowi.
4. W nauczaniu zdalnym nie traci się czasu na dojazdy.
5. Wadą jest brak kontaktu z grupą.
6. Nie ma problemu z realizacją ćwiczeń praktycznych.
7. Zdecydowanie nie podejmowała prób unikania zajęć.
8. Ogólny czas na studiowanie zdecydowanie nie zmienił się.
9. Własne przygotowanie informatyczne jest bardzo dobre.
10. Polityka informacyjna Uczelni dotycząca nauczania zdalnego jest bardzo dobra.

Zdaniem studentów:

1. Nauczanie zdalne jest dobre.
2. Najlepiej umieszczać prezentacje autorskie i instrukcje do wykonania ćwiczeń.
3. Najlepiej oceniać za pomocą projektów indywidualnych wysyłanych nauczycielowi.
4. W nauczaniu zdalnym nie traci się czasu na dojazdy.
5. Wadą jest brak kontaktu z nauczycielem.
6. Nie ma problemu z realizacją ćwiczeń praktycznych.
7. Raczej nie podejmował prób unikania zajęć.
8. Ogólny czas na studiowanie raczej się nie zmienił.
9. Własne przygotowanie informatyczne jest bardzo dobre.
10. Polityka informacyjna Uczelni dotycząca nauczania zdalnego jest bardzo dobra.

Podsumowanie

Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli zawierał 8 pytań, a dla studentów 10. Część pytań w obu kwestionariuszach dotyczyła tych samych problemów.

1. Pytanie 1N i Pytanie 1S.

Zarówno nauczyciele, jak i studenci oceniają nauczanie zdalne pozytywnie. Jednak nauczyciele oceniają je dobrze podczas gdy studenci bardzo dobrze.

2. Pytanie 3N i Pytanie 6S.

Nauczyciele i studenci uważają, że można w czasie nauczania zdalnego realizować ćwiczenia praktyczne. Studenci są zdania, że taka realizacja może być pełna, nauczyciele natomiast nie wypowiadają się aż tak optymistycznie.

3. Pytanie 5N i Pytanie 7S.

Nauczyciele i studenci przyznają, że w czasie nauczania zdalnego były podejmowane próby unikania zajęć.

4. Pytanie 6N i Pytanie 8 S.

Nauczyciele i studenci różnią się w ocenie czasu przeznaczanego na studiowanie i nauczanie. Oczywiście jest, że trudno szczegółowo

porównywać nakład pracy w obu tych przypadkach ze względu na różny zakres czynności wykonywanych przez nauczyciela i studenta. Niemniej poddano ocenie subiektywne odczuwanie nakładu pracy przez obie grupy przeznaczonego na czynności związane z nauczaniem i uczeniem się. Nauczyciele są zdania, że nauczanie zdalne zdecydowanie zwiększyło ich czas pracy, natomiast studenci uważają, że ich czas przeznaczony na studiowanie pozostał bez zmian (należy zastrzec, że w pytaniu o plusy nauczania zdalnego studenci stwierdzili, że zyskali dodatkowy czas na inne czynności, co sugerowałoby zmniejszenie czasu przeznaczanego na studiowanie).

5. Pytanie 7N i Pytanie 9S.

Własne przygotowanie informatyczne tak nauczyciele, jak i studenci ocenili pozytywnie. Jednak nauczyciele jako dobre, a studenci nawet jako bardzo dobre.

Warto także zwrócić uwagę, że nauczyciele uważają, iż doświadczenia zdobyte w czasie nauczania zdalnego są możliwe do wykorzystania w czasie nauczania tradycyjnego oraz że studenci uznają politykę informacyjną Uczelni na temat nauczania zdalnego za bardzo dobrą. Zdania kobiet i mężczyzn w obu grupach w kilku kwestiach różnią się, ale są to różnice, które do ogólnej oceny nie wnoszą radykalnych zmian.

Rekomendacje

1. Należy podjąć badania nad efektywnością nauczania zdalnego.
2. Rozpoznania wymagają kwestie: prób unikania zajęć zdalnych przez studentów oraz wspomnienia nauczycieli w przygotowaniu informatycznym.
3. Mimo, bardzo dobrej oceny polityki informacyjnej Uczelni w sprawie nauczania zdalnego na stronie internetowej powinna być dostępna szczegółowa informacja wskazująca na przykład metody nauczania zdalnego, dyscyplinująca studentów do udziału w zajęciach itd., czyli traktująca o prawach i obowiązkach nauczyciela i studenta podczas nauczania zdalnego.

Bibliografia

1. *Badania wpływu zdalnego nauczania na nauczycieli, uczniów i ich rodziców, Raport z badania kwestionariuszowego*, lipiec 2020, Dokument przygotowany przez PwC Advisory spółka z ograniczoną odpowiedzialnością dla Szkoły Podstawowej nr 84 we Wrocławiu im. Ruchu Obrońców Pokoju, Centrum Usług Informatycznych oraz Departamentu Edukacji, <https://www.wroclaw.pl/extra/files/dokumenty/33154/SP%2084%20-%20raport%20z%20badania%20zdalnego%20nauczania.pdf> [2.05.2022].
2. Bożykowski M., Izdebski A., Jasiński M., Konieczna-Salamatin J., *Nauczanie w dobie pandemii i perspektywa powrotu do normalności. Raport*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa luty 2021, http://pejk.uw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/289/2021/03/Raport_COVID_2503_zmn.pdf, [2.05.2022].
3. Chodkowska M., Kazanowski Z., Parchomiuk M., Szabała B., Chodkowski Z., *Konsekwencje edukacji zdalnej w ocenie studentów kierunków społecznych i humanistycznych. Raport z badań*, Uniwersytet Rzeszowski, grudzień 2021, <https://phavi.umcs.pl/at/attachments/2021/1221/073929-raport-2-studenci-21.pdf>, [2.05.2022].
4. Długosz P., *Raport z II etapu badań studentów UP. Opinia na temat zdalnego nauczania i samopoczucia psychicznego*, Instytut Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2020, <https://ifis.up.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/9/2020/06/Raport-Studenci-UP-II-etap.pdf>, [2.05.2022].
5. Heród M., Pawłowska B., Strzała-Osuch K., *Analiza i ocena nauczania zdalnego w okresie pandemii w opinii studentów Powiślańskiej Szkoły Wyższej*, Powiślańskie Studenckie Zeszyty Naukowe 2/2021, s. 7-18, Kwidzyn 2021, ISBN 978-83956346-1-1, https://psw.kwidzyn.edu.pl/images/badania/Analiza%20i%20ocena%20nauczania%20zdalnego%20w%20okresie%20pandemii%20w%20opinii%20student%C3%B3w%20Powi%C5%9Bla%C5%84skiej%20Szko%C5%82y%20Wy%C5%BCszej%20w%20Kwidzynie_MH_BP_KSO%20OST%281%29.pdf, [2.05.2022].
6. <https://blog.conlea.pl/szkolenie-zdalne-tradycyjne-czy-e-learning> [25.05.2022].
7. https://pl.wikipedia.org/wiki/Kszta%C5%82cenie_na_odleg%C5%82o%C5%9B%C4%87, [2.05.2022].

8. <https://www.e-learning.pl/ewiedza/historia-e-learningu-czyli-jak-to-kiedys-bywalo>, 25.05.2022].
9. <https://www.heuristic.pl/blog/e-learning/Historia-e-learningu-na-swiecie-i-w-Polsce;161.html>, [2.05.2022].
10. Karauda K., *Historia w perspektywie edukacji zdalnej* (distance learning – DL), „Kultura i Historia”, nr 1, 2001, ISSN 1642-9826. <http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/pl/archives/41>, [2.05.2022].
11. Łuszkiewicz J. D., *Kształcenie na odległość – współczesne tendencje oświatowe*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”, 4(43)/2003, s. 50, ISSN 1507-6563.
12. Grabowski M., *Raport: Badania postaw wobec nauczania zdalnego*, Warszawa 5 stycznia 2021, przygotowany dla Rzecznika Praw Dziecka, <https://brpd.gov.pl/wp-content/uploads/2021/01/Raport-z-badania-na-zlecenie-Rzecznika-Praw-Dziecka.pdf> [2.05.2022].
13. Molga A., Wójtowicz M., *Polska e-edukacja i światowy e-learning*, „Edukacja – Technika – Informatyka” Tom 3, Numer 2, 2012, s. 72-81, ISSN 2080-9069.
14. Piskorowska A., *Kształcenie w formule e-learningowej w szkolnictwie wyższym*, „Kongwistyka i Media w Edukacji, 2017, nr 2, s. 25, ISSN 1643-6038.
15. Recenzja dr hab. prof. UW Iwony Burkackiej na temat publikacji A. Wierzbickiej, *Dydaktyczne i komunikacyjne aspekty e-edukacji akademickiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2019, ss. 252, ISBN 978-83-8142-487-5, <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/produkt/dydaktyczne-i-komunikacyjne-aspekty-e-edukacji-akademickiej/>, [2.05.2022].
16. Romaniuk M.W., Łukasiewicz-Wieleba J., *Raport z badań. Zdalna edukacja kryzysowa w APS w okresie pandemii COVID-19. Z perspektywy rocznych doświadczeń*, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2021, <http://www.aps.edu.pl/media/2392732/raport-z-badania-zdalna-edukacja-kryzysowa-w-aps-w-okresie-pandemii-covid-19.pdf>, [2.05.2022].
17. Wierzbicka A., *Dydaktyczne i komunikacyjne aspekty e-edukacji akademickiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2019, ss. 252, ISBN 978-83-8142-487-5.